

LUIGI MŰVÉSZ MARAD.

Luigi ízig-vérig művész volt. Már meghaladta ötvenedik évét s kenyerének javát kikoplalta. Bizony, ez is mutatja, mennyire művész volt Luigi. A plenus ventertől irtóznak a múzsák, kik — úgy látszik — a gyomorban vernek fészket, ha már valakit méltónak találnak a megdicsőítésre. Ezért lesz csak kivételes esetben jóllakott emberből művész!

Luigi végigéhezte egész fiatakorát, attól kezdve, hogy derék palermói szőlőműves atyjától megszökött — s végigéhezte egész férfikorát, egész e történet folytáig. És végigéhezte bájos hazáján kívül a délfrancia kikötőket, az ibér félszigetet és Párizst, ahol különös élvezet éhezni egy művésznek. Seholy annyi stílusosan éhező művész nincs a világon, mint Párizsban; — persze, Versaillesban még éhenhalni is jobb, mint például Grácban snicli- és nokedlihalmozok közt turkálni. De Párizssal nem végződött Luigi éhkörútjának térképe. Jött Brüsszel, aztán Hollandia kisvárosai, majd egy kanyar be Németországba — s Luigi Magnollo mindenütt vitézül megmaradt művésznek. Csak Frankfurtban érte egy kis baleset, ahol egy pékné elcsábította s néhány hétig úgy ellátta ennivalóval, mintha valami potrohós polgárnak született volna. A kenyérféle tudvalevőleg hizlaló hatású s Luigi testsúlya már veszedelmesen kezdett gyarapodni, mikor a művész isteni hivatásának újra tudatára ébredt s pirosposzsgás pátrónusától megszökött.

Németországban meglátta a Dunát s hogy megtetszett neki a zöld vize, hát hajóra ült és ki se szállt belőle, míg a Gellért-hegybe nem ütközött, az Erzsébet-híd bokájánál. Akkorára már néhánnyal túlhaladta az ötven évét jó Luigi Magnollo s — mint mondám — kenyerének javát kikoplalta. Persze, az emberek nem értékelik a művészetet. Luigi muzsikus volt, akit Szicília ege megtanfított arra, hogyan kell a szívet hegedűbe önteni s aki hegedűjén át szívét hordozta városról-városra fél Európán keresztül. Luigit a szíve tartotta el s a sok koplalás nem fanyar szívre, hanem sívár emberi fülekre utalt.

Hát Pestre ért. Nem kérkedett ő tudásával, nem hangversenyezni akart. Egy harmadrangú moziba szerződött el prímhegedűsnek. Sőt hangversenymesternek. A mozi igazgatósága rövidesen fölismerte képességeit; a Trovatore cigánykórusát olyan tüzzel játszotta, mint senki más előtte, s kinevezték első hegedűsnek. Igaz, hogy több hegedűs nem volt a zenekarban, de a zongora, harmónium, cello, fuvola, klarinét és trómbitából álló orchester (nem szólvá a timpanistáról, aki maga négy szerszámon dolgozott) mégis oly jelentékeny zenei erőt reprezentált, hogy annak élén érdemes volt hegedűsnek lenni s a rendszerint elsietett tempókat a vonóval — üres taktusok alkalmával — lelassítani.

Luiginek aránylag jól ment Pesten s a Trovatore vígan dübörgött föl a zenekarból, mialatt Chaplin a robogó vonatról egy még jobban robogó

autóba ugrott. Előadás után a művész füttyörészve ballagott hónapos-szobájába s szorgalmasan írta operáját. Szokása volt a nagyobb városokban operákat írni, melyeket ugyan elő nem adtak, de elutazása előtt oda szokta ajándékozni a becses kézirat tömeget — forró ajánlással — a szállásadójának vagy a kocsmárosnak azzal, hogy ha pénze lesz, majd kiváltja.

Mikor van azonban egy igazi művésznek pénze? Luigi igazi művész volt s így számos szobatulajdonos és vendéglős maradt becses kéziratoknak örökké birtokában.

Ez a történet tulajdonképen ott kezd érdekes lenni, ahol a hősre szomorúvá válik. A szomorúság ugyan rendszerint unalmas, de ez az eset kivétel. A mozi ugyanis egy szép napon hirtelenül, de végérvényesen megbukott. Luigi eddig se dúskálhatott fizetéséből, de, úgy látszik, még azt se bírta el a műintézet, ahol Harry Piel és Rodolpho Valentino hatalmas szellemeit idézte vászonra a gép. Szóval a helyiséget eladták egy autószalonnának, a zenekart meg szélnek eresztette a direkciónak, tekintve, hogy az autóvásárlóknak ritkán kell zenekíséret.

Luigi lába alá vette a pesti utcákat. Végigjárta valamennyi mozit, kávéházat s minden olyan lokált, ahol zene szokott működni. Sehol semmi hely. A művésznek eddig túlságosan jól ment sora, most lakolnia kellett. Nem volt képes alkalmazáshoz jutni. Egész Pesten és Budán egyetlen kottatartó nem akadt a számára.

— Barbár magyarok — gondolta dühösen, mikor már második hete járt állás nélkül s bő köpenyét mindig összébb-összébb húzta magán. — Nem értékelik a művészetet! — s jó hosszút, olaszosat, melódikusát káromkodott hozzá.

Nyár volt s Luigi kijárt a budai hegyek közé. Kiszemelt egy-egy csendes vendéglőt, ahol nem szokott házi zenekar játszani s ahol a vörös abroszok mellett békés civisek söröztek, s hegedűjét szíve fölé szorítva, hazájabeli melódiákkal rikatta a kiránduló kislányokat. De biz kitett kalapjába nem hullott túlsok pénz, a kirándulók közt ritkán akadt mecénás, sőt volt olyan is, aki rászólt:

— Öregem, most azt, hogy: „Pipacs virul a mezőkön!“ — s ha Luigi nem tudta, elmaradt az adakozás.

Keserves kenyér volt ez — s ha kenyér lett volna! A kitett kalap karimája mindig zsírosabb lett, a gazdája éhes szája meg mindig kevesebb zsíros falathoz jutott. A művész éhezéshez szokott gyomra is búsan belenyikordult ebbe az életbe s a nadrágszíjat ijesztő gyorsasággal kellett összébb-összébb húzni.

Július vége lehetett, mikor Luigit az ebédutáni nap a Dunapart lépcsőin találta, a Vásárcsarnok felé, az almaárúsok előtt. Ott ült a művész a legalsó lépcsőfokon — kettesben. Mellette ugyanis a kalapja tátogatta üres száját az ég felé. Hegedűje már nem volt vele: azt még napokkal előbb átváltotta szalonnává. De a hegedű nem sok szalonnát ért a profán zalogházas szemében s az az átkozott művészyomor keservesen jajgatott a mellény mögött.

Luigi térdére könyökölt s hatalmas, bozontos fejét a tenyerébe fektette. Óriási nagynak mutatta a sűrű, fekete, kócos haj a fejét. Az ő ötven éve meg se ritkította hajszálainak számát. Hosszú művészfrizurája válláig ért és elől összehorult szakállával, amit lecsüngő bajusza tett még bozontosabbá. Éles profilja volt, finom sasorral és mélyenfekvő tüzes szemekkel.

Fiatal korában csinos legény lehetett; ezt látszik bizonyítani a sok nотно, siciliana, serenata is, amit széjjelszórt csavargásainak állomásain. (Ezekkel nem kosztot és kvártélyt, hanem szép hölgyeket fizetett meg, akik nem tudtak ellentállni a hegedű hevének.)

A Duna tükrét apró halak föl-fölugró fejeeskéi fodrozták csak meg néhol. A fecskék a vizet súrolták farkukkal.

— Eső lesz — állapította meg Luigi s hegyeset sercintett a zöld vízre. Valaki a vállára tette a kezét.

— Öregem, ráérne velem jönni egy kissé? Úgy látom, nincs sürgős dolga!

Fölnézett. Egy alacsony, sovány, beesett arú, kiálló pofacsontú, sápadt fiatalember állt mellette. Elegáns nyári ruhában volt, széles kalappal. Már jó ideje ott settenkedett a vízre bámuló körül, de ő rá se hederített. S most, hogy megszólította, csodálkozva nézett föl. Az ismeretlennek finom kezei voltak, vékony ajka idegesen mozgott és nagyon halkán beszélt.

Odaintett egy egyfogatút és bemondta neki a címet. Luigi hagyta, hogy vigyék. Annyira szenvedett az éhségtől, annyira le volt gyengülve, hogy nem bánta, akármi is történik vele. Tőle úgyse vehetnek el semmit, ő csak nyerhet. Fáradtan bámult ki a konflisból. Áthaladtak az Erzsébet-hidon s fölkanarodtak a Krisztina-tér felé. A fiatalember pedig ezalatt beszélt. Lassan, kiszámítva mondta szavait. Kissé rekedt tenorhangja volt. Elmondta, hogy festő. Nevet is mondott, de Luigi nem bírta megjegyezni. Ezek a magyar nevek olyan hosszúak és cifrák, mint egy közepes olasz káromkodás. De nem is az volt a fontos. Ételhez jut! Nagyokat nyelt, amint a festő szavait hallgatta. Hogy neki modellre van szüksége. Egy épülő templom főoltárát festi és Krisztus-fejet keres már hónapok óta, de nem talált még alkalmasat. Luigi feje tetszik neki. Kiviszi hűvös-völgyi villájába, amíg a mű elkészül, ami hetekig, hónapokig tarthat. Luigi ott kap lakást, kosztot és valami zsebpénzt. A kompozíció óriási nagyarányú, sok mellékalakkal, egy csomó vázlatot kell róla csinálni. Szüksége van rá, hogy a Krisztus-fej napközben állandóan mellette legyen.

A művész bódultan hallgatta a halkszavú fiatalembert. Elhaladtak a Vérmező mellett és Luigi elmosolyodott. Krisztus-fej! Templomba, oltár fölé kerül, a képe és valaha tán múzeumba! Büszke volt saját fejére és végigsímogatta a szakállát. És mosolygott.

Pedig, ha ott a Dunaparton ültében belenézett volna a vízbe, nem is találta volna olyan mulatságosnak a festő választását. Hosszú haja csapzottan lógott vállaira. Homloka sápadt, ráncos, vértelen ajkán keserű vonás, egész arca szenvedő, fáradt, szemei megtörtek, bágyadtak, alázatosak s nézése annyi mélységes bánatot, fájdalmat, emberi szenvedést tükrözött, amennyi csak Isten Fiának arcán vonulhatott végig, a töviskorona alatt. Beesett, éhes szemeiben az egész emberiség fájdalma látszott élni s Luigi az utóbbi napokban annyira elhagyatottnak, szerencsétlennek érezte magát, hogy tán valami nagyot is tudott volna tenni önzetlenül, az emberiség javára, amely őt éhen hagyta halni, — hisz ő már másra úgyse jó, csak mártírnak...

Megérkeztek. A sápadt festő és a Krisztus-fejű muzsikus fölmentek a villa emeletére, ahol a műterem volt. Mellette kis padlásszoba: Luigi lakhelye. A cseléd rögtön ennivalót hozott és Luigi kábultan, mohón

rohant neki a falásnak. Szeretett volna mindent egyszerre megrágni, lenyelni és fölhörpinteni. S mikor már féligmeddig jóllakott, meghatottan gondolt a saját szenvedéseire, amelyek Krisztus-arcúvá tették, nélkülözéseire, a kínlódásokra, keserves életére. Ha atyja mellett marad harmincöt év előtt, szőlőt művelni! De a művészet, a zene... Valami meleget érzett a szívében, hirtelenül nagyon jónak, nemesnek és mártírnak, szentnek érezte magát. Egy könnycsepp indult el a belsejében, a szeme peremén kiesett és végigesurgott sárga, ráncos arcán, kócos szakállán. Elővette piszkos zsebkendőjét és Veronika kendőjének látta, mikor könnyeit beleszárította. S hogy megszűnt gyomra korgása, szép lassan elaludt, ott fönn, a padlásszobában. A Hűvösvölgy csendje örködtött álma fölött.

*

Ettől a naptól kezdve egyszeribe megváltozott az öreg hegedűs élete. A frankfurti pékné idejében se ment jobban sora. Akkor, fiatalon, botorul elszökött a polgári életmód elől. De most már... Józanul kihasználta minden kínálkozó gyönyörűséget. Tiszta szobája volt, takarították és szellőztették. Napjában háromszor kapott enni, bőségesen és finom dolgokat. Mosták a fehérműjét, vasalták egy szál ruháját. Ámbár alig gyűrődött, mert hisz egész nap félmeztelenül állt, ült, térdelt vagy feküdt ezernyi változatban a dobogón, ahová a festő kénye irányította. De Luigi mulatságosnak találta a dolgot s a fényképezések, szénvázlatok, színpróbák alkalmával úgy állt modellt, mint egy köztársasági elnök valami jótékonyasági ünnepélyen a fotoriporter előtt.

Nemsokára meg volt róla győződve, hogy a hatalmas Krisztus-kompozíciónak ő lényegesebb alkateleme, mint a festő. Megfesteni sokan tudják, de ilyen Krisztus-feje nincs akárcikinek! Saját állásokat vett föl, mosolygott, megbocsájtott, átkozott és imádkozott a tekintete.

— Anch' io sono pittore! — mondta a szakácsnének, aki nem értett olaszul és így nem bírt ellentállni Luigi hamar föllépő gyöngédségi rohamainak.

A napok katonásan sorakoztak egymásután. Hűvösvölgy fölött virult a nyár.

A festő egy reggelen azt vette észre, hogy nem megy neki a munka. Hiába figyelte Luigi arkifejezését, szeme tüzét, ajka vonását, nem találta meg benne a krisztusi jellemet. Ami ott a Dunaparton megfogta, mindabból semmi se maradt meg Luigi fején, csak nagy haja és szakállá, az is rendesen símára fésülve.

— Mi történt magával, öregem? Egészen megváltozott egy ideje! Rá se lehet ismerni a régi arcára. Az első napokon készített vázlatok teljesen más embert mutatnak, mint amilyen most. Hol van a gyötrellem, lelki tusák, hősiesség, lemondás? Mi okozza ezt a változást?

— Csak hangulat, Maestro. Múló indiszpozíció. Azt lehet ebből következtetni, hogy a modell is részese annak a művészi munkának, amely egy képet létrehoz. Hogy a modellnek is szüksége van inspirációra.

Luigi Magnollo hegedűművész határozottan érezte, hogy a zene műzsáján kívül festői talentum is szorult belé. A pingálás technikáját nem bírja ugyan, de a modellséget művészi magaslatra emelte.

A modell indiszpozíciójára való tekintettel néhány napos szünet következett. Luigi ezalatt evett, ivott, aludt, időnkint sétált egy-egy

kicsit, udvarolgatott a szakácsnének (milyen jó falatok jutottak ezért neki!), de a nap legnagyobb részében heverészett és komponált. Barcarola! Érezte, hogy soha ilyen frissen, könnyen nem írt, pedig most nem is tartozott a szállásadójának.

Néhány nap elteltével újra nekiláttak a munkának. De alig ült Luigi egypár percig, a festő lecsapta a pemzlit.

— Szörnyű, hogy magával mi történt! Ezt nem lehet kibírni!

Luigi derűsen mosolygott a pódiumon s nem tudta, mi baj lehet az arckifejezésével. Piros volt, vonásai megteltek, szeme jóllakottan pislogott s egész külsejéről a polgári jólét félreismerhetetlen jelei áradtak szét.

A festő még néhány kísérletet tett. Forgatta ide-oda a nagyhajú olasz fejet, próbálgatta különböző megvilágításokba behelyezni, hiába, nem ment. Luigi arcáról teljesen kiveszett a szenvedés, fáradt keserűség, megtört, alázatos nézés, a küzdelmes heroizmus, a megadó mártíromság krisztusi vonása; helyette mindinkább egy többgyermekes budai kocsmároshoz kezdett hasonlítani. Csak fehér kötő, házisapka és papucs kellett volna rá, hogy a Megváltó helyett a Bourgeoisia képét fessék róla.

— Nem bírom használni, kedves művész úr, sajnálom. Ezúttal megsalt a szemem. Maga sem az, akit keresek. Krisztusnak nem való; legföllebb egy farizeust tudnék magáról mintázni, de arra csak néhány órán át lesz szükségem, ha már nagyjából kész az egész kompozíció.

Luigi nagyot sóhajtott, mikor a hűvösvölgyi villát a háta mögött hagyta. Rájött arra a súlyos igazságra, hogy neki éheznie kell ahhoz, hogy jóllakhassék. Maga se értette egészen ezt az aforizmának is beillő élettapasztalatot, de a saját bőrén érezte, hogy igaz. Ha tovább is éhezik, megmaradt volna a finom kosztja. De mivel nem éhezett tovább, hát most kezdheti előlről az éhezést.

— Quanto piace al mondo è breve sogno! — sóhajtotta, mikor utoljára hátranézett kényelmes napjainak színhelyére. — A világ minden öröme csak rövid álom... Petrarca és én... mi ketten érezzük ezt...

Luigi beért Pestre, kiváltotta hegedűjét a zálogházból és újra neki-vágott Európának, operákat írni és éhezni.

Szánthó Dénes.